

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรที่บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวเกษตรที่บ้านม่วงคำ ทั้งก่อนและหลังที่มีศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรเกิดขึ้น และเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ปัญหาในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรที่บ้านม่วงคำ พร้อมกับการนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรที่บ้านม่วงคำ

ผู้วิจัยได้ใช้แนวนโยบายของรัฐบาลด้านการท่องเที่ยว แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยว และแนวคิดต่างๆที่ได้พบทวนมาในตอนต้นเพื่อเป็นกรอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ตัวผู้วิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกต แบบบันทึกเสียงและกล้องบันทึกภาพ แหล่งข้อมูลที่ศึกษาหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโส ผู้รู้และผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และท้องถิ่น หน่วยงานเอกชน องค์กรเอกชน นักท่องเที่ยว คณะกรรมการกลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงและสมาชิกในกลุ่ม ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและแยกแยะหมวดหมู่แล้ว ทำการวิเคราะห์และ นำเสนอโดยการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1.1 สภาพการณ์ท่องเที่ยวเกษตรที่บ้านม่วงคำและหมู่บ้านใกล้เคียง

การท่องเที่ยวที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำในขณะที่ทำการวิจัย พบว่าการท่องเที่ยวยังมีน้อยมาก นักท่องเที่ยวไม่ได้ให้ความสนใจที่จะแวะเที่ยวที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำเนื่องจากไม่ทราบว่ามีศูนย์ มีอะไรที่เป็นที่น่าสนใจบ้างนอกจากอาคารที่วางแปลนกับโรงเรือน โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำหรือไม่มีกิจกรรมและการบริการนักท่องเที่ยวแต่อย่างใด โดยเฉพาะในช่วงที่ไม่มี การท่องเที่ยว อาคารและสถานที่ขาดการจัดการดูแลให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะต้อนรับผู้ที่มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวได้ โรงเรือนก็มีการเพาะปลูกดอกไม้เมืองหนาวบ้างเป็นบางโรง และบางโรงเรือนก็ปล่อยให้ว่างไว้ซึ่งไม่มีการเพาะปลูก เมื่อถึงช่วงการท่องเที่ยวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ จึงได้รับการปรับปรุงดูแลในส่วนของอาคาร สถานที่ และ โรงเรือนอีกครั้ง เพื่อให้พร้อมที่จะต้อนรับการเข้ามาศึกษาดูงานกิจกรรมทางด้านการเกษตรและการท่องเที่ยวในช่วงฤดูการท่องเที่ยวพบว่ามียกท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ ให้ความสนใจแวะเข้าไปเยี่ยมชมสถานที่

และแปลงปลูกไม้ดอกและพืชผักภายในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำพ้อมอยู่บ้าง เพราะในช่วงฤดูหนาวนักท่องเที่ยวชอบจะเดินทางไปเที่ยวเพื่อชมแปลงดอกไม้และสวนสตรอเบอรี่ ทำให้บรรยากาศการท่องเที่ยวบริเวณศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำและบริเวณใกล้เคียงคึกคักขึ้นมาบ้าง

ในขณะที่เดียวกันบรรยากาศการท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นในสองพื้นที่ใกล้เคียง คือบริเวณด้านนอกหรือถนนเชื่อมต่อทางเข้าบ้านม่วงคำกับบ้านโป่งแยงใน กลับมีนักท่องเที่ยวต่างชาติแวะเข้ามาเดินเที่ยวในทุกๆสัปดาห์ ส่วนบรรยากาศการท่องเที่ยวที่บ้านผานกกกก็มีนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นไปท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

บรรยากาศการท่องเที่ยวบริเวณถนนปากทางเข้าหมู่บ้านม่วงคำที่เชื่อมต่อกับหมู่บ้านโป่งแยงใน ขณะนี้ถือว่ามีนักท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างหนาแน่น โดยที่บริษัทนำเที่ยว SAGA TOUR ได้นำนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเดินเที่ยวชมสถานที่ และศึกษาวัฒนธรรมของชาวบ้าน นักท่องเที่ยวจะเดินเป็นกลุ่มใหญ่เพื่อชมทัศนียภาพรอบๆหมู่บ้านและชมธรรมชาติในสองข้างทางตั้งแต่ทางเข้าหมู่บ้านด้านนอกติดถนนสายแม่ริม-สะเมิง นักท่องเที่ยวจะลงรถบัสแล้วเดินเท้าต่อเพื่อเข้ามาชมแปลงปลูกไม้ดอก พืชผัก ก่อนที่จะแวะลงเดินเข้าเที่ยวต่อที่หมู่บ้านโป่งแยงใน เส้นทางที่นักท่องเที่ยวเดินผ่านสองข้างทาง นักท่องเที่ยวจะได้พบกับแปลงไม้ดอกเมืองหนาวนานาชนิด ทั้งข้าว สตรอเบอรี่ แปลงปลูกพืชผัก บ้านเรือนของชาวบ้านรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านกำลังทำอยู่เป็นกิจวัตรประจำวัน

ส่วนบรรยากาศการท่องเที่ยวที่บ้านผานกกก ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านนี้จะอยู่ถัดออกไปจากบ้านม่วงคำประมาณ 2.5 กิโลเมตร มีถนนลาดยางเชื่อมต่อไปจนถึงบ้านผานกกกมีนักท่องเที่ยวที่มาด้วยบริษัทนำเที่ยวหลายบริษัท และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาโดยรถเช่าส่วนตัว ในช่วงฤดูท่องเที่ยวที่บ้านผานกกกจะมีรถนำเที่ยววิ่งขึ้น - ลง ตลอดทั้งวัน สาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวชอบและสนใจที่จะเดินทางมาเที่ยวก็เพราะว่าหมู่บ้านผานกกกมีพิพิธภัณฑ์ และศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาที่ได้จัดแสดงไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม ประกอบกับหมู่บ้านนี้มีการจัดแสดงเครื่องมือล่าสัตว์และกักดักสัตว์ที่ชาวเขาเผ่าม้งใช้ในสมัยก่อน อีกทั้งยังมีการสาธิตการทอผ้าพื้นเมืองแบบง่ายๆ มีพืชพรรณอาหารและสมุนไพรที่ชาวเขาเผ่าม้งใช้ ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของคนท้องถิ่น ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะให้ความสนใจกับลักษณะของบ้านเรือนและความเป็นอยู่ของชาวบ้านมากกว่าการมาเที่ยวเพื่อชมแปลงปลูกไม้ดอกของเกษตรกร นักท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางมาเที่ยวที่บ้านผานกกก ต่างก็เห็นว่าบ้านผานกกกมีวิถีชีวิตที่เป็นแบบดั้งเดิมจริง ๆ สภาพความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายโดยเฉพาะวิถีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ สภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านสวยงามและยังคงมีธรรมชาติที่สมบูรณ์อยู่มาก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าสถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่บ้านม่วงคำและพื้นที่ใกล้เคียง ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเกิดขึ้นแต่ยังเบาบางในส่วนของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หรือ “ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ” เนื่องจากนักท่องเที่ยวบางคนหรือบางกลุ่มไม่ทราบว่ามิจุดให้บริการนักท่องเที่ยวอยู่ตรงนั้น และมีนักท่องเที่ยวบางคนหรือบางกลุ่มทราบแต่ไม่ได้ให้ความสนใจที่จะเข้าไปเที่ยวชมเพราะยังไม่มีการจัดแสดงป้ายบอกและไม่มีการจัดกิจกรรมใดๆ เกิดขึ้นภายในศูนย์ท่องเที่ยวนั้นเลย สาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติไม่ได้ให้ความสนใจที่จะเข้าไปท่องเที่ยวในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ อาจเนื่องมาจากหลายสาเหตุเช่น

- 1) ไม่มีการประชาสัมพันธ์เพื่อแนะศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมา
- 2) นักท่องเที่ยวต่างชาติไม่ได้สนใจเทคโนโลยีการเกษตรของเมืองไทย แต่สนใจการศึกษาธรรมชาติและศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือความเป็นอยู่ของคนไทยมากกว่า
- 3) นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยวถูกจำกัดด้วยสถานที่ท่องเที่ยวและเวลาเนื่องจากบริษัทนำเที่ยวได้จัดโปรแกรมไว้ล่วงหน้าแล้วจึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่มีโอกาสเลือกสถานที่เที่ยวได้ตามความต้องการของตนเอง

4) ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำมีจุดค้อยในด้านการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ และกิจกรรมที่น่าสนใจ เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเช่นบ้านผานกกกและบ้านโป่งแยงใน ดังนั้นบริษัทนำเที่ยวจึงไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

ในส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปเที่ยวและเยี่ยมชมศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำมักเป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่และเกษตรกรที่มาเพื่อศึกษาดูงานกิจกรรมด้านการเกษตรเป็นส่วนใหญ่

5.1.2 ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ

จากการวิจัยพบว่าปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่เป็นสาเหตุและเป็นปัจจัยทำให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากหลายสาเหตุดังนี้

5.1.2.1 ขอบเขตอำนาจหน้าที่รับผิดชอบไม่ชัดเจน ในขณะที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำนอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร ทางสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ริมได้กำหนดให้สถานที่แห่งนี้เป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรให้กับเกษตรกรและผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานและเยี่ยมชม กลุ่มเกษตรกรผู้ทำสวนโป่งแยง ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ต้องใช้สถานที่เพื่อการเกษตรและการท่องเที่ยวแต่ขณะนี้ทางกลุ่ม ยังไม่มีอำนาจที่จะเข้าไปบริหารจัดการในส่วนของศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ ได้ทั้งหมดเพราะนโยบายของทางสำนักงานเกษตรอำเภอได้มุ่งเน้นให้ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำเป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร มากกว่าการจัดให้เป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเกษตรตามนโยบายของทางจังหวัดที่ได้จัดตั้งศูนย์นี้ขึ้นมา ทางคณะกรรมการกลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงยังให้ความเกรงใจกับสำนักงานเกษตรอำเภอจึงยังไม่สามารถเข้าไปดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวได้มากนัก ซึ่งทางกลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงก็ยังไม่พร้อมที่จะประชุมร่วมกับทางสำนักงานเกษตรอำเภอแมริมถึงรูปแบบและแนวทางการบริหารและจัดการเพื่อผลักดันให้ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำสามารถเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้ในอนาคต

5.1.2.2 เจ้าหน้าที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำยังขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการท่องเที่ยว ซึ่งระบบการท่องเที่ยวยังมีส่วนประกอบในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การตลาด และการบริการภายในแหล่งท่องเที่ยวด้วย ซึ่งทั้งสามส่วนนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จำเป็นต้องให้มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน จึงจะเป็นตัวบ่งบอกถึงความสำเร็จในด้านการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวได้ แต่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการท่องเที่ยวเกษตรยังมองการท่องเที่ยวเฉพาะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพียงด้านเดียวแต่ยังขาดการมองถึงองค์ประกอบอีกสองด้านคือ การตลาดและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังขาดทักษะในการจัดการและการบริหารงานด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำไม่พัฒนาและประสบผลสำเร็จในขณะนี้ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องยังมองว่าการท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ให้โดยตรง แต่ต้องมองว่าการท่องเที่ยวจะเป็นเพียงการบริการชุมชน หรือเป็นกิจกรรมเสริมจากการผลิตทางการเกษตรเท่านั้น ซึ่งรายได้จะมาจากการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรซึ่งถือว่าเป็นผลพลอยได้จากการท่องเที่ยวให้กับเกษตรกรในชุมชน

5.1.2.3 ขาดงบประมาณปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญทำให้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำไม่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีก็คือไม่มีงบประมาณที่จะนำมาบริหารจัดการเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวนี้สามารถเปิดให้บริการแก่ผู้ที่สนใจและนักท่องเที่ยวได้เข้าเที่ยวชมได้ ทั้งนี้เนื่องจากทางรัฐบาลได้ให้กลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงได้ดำเนินการกันเอง แต่ทางกลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงก็ยังไม่สามารถหางบประมาณมาใช้ในการบริหารจัดการได้ ในขณะนี้ที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำยังคงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวไม่มากนัก ในปี 2543 ทางกลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงจะมีรายได้จากการขายหุ้นท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งเงินจำนวน 100,000 บาทนี้จะถูกนำไปใช้ในการบริหารในด้านการปรับปรุงตกแต่งสถานที่ จัดกิจกรรมเสริม และสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงให้มีพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเกษตรให้เพิ่มมากขึ้น

5.1.2.4 ปัญหาด้านบุคลากร ในความรับผิดชอบของศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ กลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงจะเป็นผู้ดำเนินงานและผลิตพืช สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ริมเป็นผู้รับผิดชอบ เนื่องจากศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านการเกษตร กลุ่มผู้ที่สนใจมาเที่ยวชมจึงไม่มากนัก นอกจากกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มข้าราชการเข้ามาศึกษางานด้านการเกษตร ส่วนนักท่องเที่ยวที่สนใจก็ยังมีน้อย ทางกลุ่มฯ จึงเห็นว่าบุคลากรที่จะเข้ามาดูแลและบริหารจัดการจึงยังไม่จำเป็นประกอบด้วยไม่มีงบประมาณในการจ้างบุคลากร แต่ในอนาคตทางกลุ่มเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำที่ศูนย์ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าจะให้สมาชิกภายในกลุ่มเข้ามาทำหน้าที่นี้ก็คงเป็นการอยากเพราะสมาชิกภายในกลุ่มก็มีภาระหน้าที่อยู่แล้ว แต่ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่ตั้งอยู่ในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำนั้น ทางสำนักงานเกษตรอำเภอได้ส่งเจ้าหน้าที่มาอยู่ประจำที่ศูนย์ฯ 1 คน แต่ไม่ได้มาปฏิบัติงานทุกวันเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวที่ศูนย์ฯ จึงไม่พบว่ามีการให้บริการใดๆ

5.1.2.5 การประสานงานและความร่วมมือระหว่างองค์กร ด้านการประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ กลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงได้ขอการสนับสนุนเรื่องงบประมาณไปยังสำนักงานเกษตรอำเภอ โดยของบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อสนับสนุนในการปรับปรุงและจัดกิจกรรมเสริมด้านการท่องเที่ยว แต่ทางกลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงก็ยังไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน ด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ทางกลุ่มได้ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ริมและสำนักงานท่องเที่ยวภาคเหนือเขต 1 เพื่อให้ช่วยในด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรด้วย ทางกลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงและแม่บ้านเกษตรกรก็ได้ไปร่วมจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรในงานต่างๆ ที่หน่วยงานราชการจัดขึ้นอยู่เป็นประจำ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำด้วย แต่ทั้งหมดนั้นก็ยังไม่ถือว่าประสบผลสำเร็จเท่ามากนักเพราะยังไม่มีใครหรือหน่วยงานไหนจะรับผิดชอบโดยตรง ทำให้การประชาสัมพันธ์และการประสานงานระหว่างองค์กรยังไม่มีอย่างต่อเนื่องมากนัก

5.1.2.6 ความขัดแย้งภายในและภายนอกชุมชน ปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นในสองลักษณะคือหนึ่ง ความขัดแย้งของสมาชิกภายในกลุ่มเกษตรกร โดยเฉพาะในด้านการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเกษตรกรในกลุ่มยังไม่มีควมสามัคคีที่จะรวมตัวกันในการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรที่เข้ากลุ่มและที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยงยังแยกกันผลิตและจำหน่าย ทำให้บางฤดูการผลิตสินค้าก็ออกมากหรือบางฤดูสินค้าก็ไม่

เพียงพอกับความต้องการของตลาด ทำให้ราคาผลผลิตต้องขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางซึ่งจะถูกเอาเปรียบในด้านราคาอยู่เสมอ ส่วนเกษตรกรที่เข้าอยู่ในกลุ่ม บางรายก็แยกตัวออกไปเพื่อจัดการเรื่องการตลาดเอง จากกลุ่มใหญ่ก็กลายเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย ซึ่งการไม่เข้าร่วมกลุ่มนี้ทำให้เป็นการยากในการต่อรองเรื่องราคาของผลผลิต ส่วนปัญหาภายในอีกอย่างหนึ่งคือปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านที่เข้ามาอยู่ใหม่กับชาวบ้านที่อยู่เดิมซึ่งเกิดความไม่ปองคองกันซึ่งมีบางคนเข้ามาอาศัยอยู่ใหม่ไม่ได้ให้ความเป็นมิตรและความร่วมมือกับชาวบ้านทำกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น แต่ก็ยังมีหลายคนที่มาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านได้ให้ความเป็นพี่เป็นน้องและช่วยเหลือกิจกรรมหรืองานที่ชาวบ้านจัดขึ้นเป็นอย่างดี

ส่วนความขัดแย้งอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวบุคคลที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มผู้ทำสวนโป่งแยง เห็นว่ากรรมการในกลุ่มฯยังไม่มีความชัดเจนและไม่โปร่งใสในเรื่องเงินภายในกลุ่มทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมองว่าเป็นเรื่องผลประโยชน์มากกว่าการทำงานเพื่อส่วนรวม จึงไม่อยากจะเข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะยังมีภาระหน้าที่ที่ต้องทำสวนอยู่แล้ว ส่วนปัญหาความขัดแย้งภายนอกชุมชนนั้นก็มีความขัดแย้งของชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องการบุกรุกพื้นที่ป่าโดยที่ชาวบ้านผานกกกเข้าไปถางป่าเพื่อทำการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคในฤดูแล้ง ทำให้ชาวบ้านม่วงคำ ไม่ยินยอมให้ชาวบ้านผานกกกใช้พื้นที่ป่าต้นน้ำนั้นอีกต่อไป

5.1.3 ข้อเสนอในการบริหารจัดการศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำและพื้นที่ใกล้เคียง

จากการวิจัยพบว่าข้อเสนอในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ควรดำเนินการแก้ไขหรือปรับปรุงในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

- ภายในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำควรได้รับการปรับปรุงและขยายพื้นที่จอดรถ โดยจัดให้มีบริเวณจอดรถด้านหลังของศูนย์ที่มีพื้นที่ว่างอยู่
- ที่นั่งพักหรือศาลาภายในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ ควรจัดเก้าอี้เพิ่มให้มากขึ้นสำหรับให้นักท่องเที่ยว ได้นั่งพักภายในศาลาอเนกประสงค์
- ควรจัดสร้างห้องสุขาเพิ่มขึ้นและเปิดห้องสุขาที่มีอยู่เดิมเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวบริเวณเมรุเผาศพ
- ควรติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะบริเวณศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรและบริเวณทางเข้าบ้านโป่งแยงใน

2) ด้านถึงอำนาจความสะดวกและการบริการภายในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรและพื้นที่ใกล้เคียง

- ควรเสนอ โครงการปรับปรุงหรือขยายถนนเข้าหมู่บ้านเพื่อให้รถขนาดใหญ่รับส่งนักท่องเที่ยวให้สามารถเข้าออกหมู่บ้านได้โดยสะดวก
- หากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวภายในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรมั่งคั่งมากขึ้นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรควรนำผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาวางจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ
- การบริการที่พักควรเปิดโอกาสและเชิญชวนให้ชาวบ้านหรือบริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการจัดสร้างที่พักเช่นการให้บริการเช่าเต็นท์หรือให้บริการบ้านพักขนาดเล็กๆที่กลมกลืนกับธรรมชาติหากมีนักท่องเที่ยวต้องการมาพักในอนาคต
- การบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์นำเที่ยว ควรจัดหามัคคุเทศก์ท้องถิ่นไว้ประจำที่ศูนย์ให้เพียงพอ เพื่อให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแต่ต้องมีการฝึกอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับการเกษตรมากพอ

3) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตรมั่งคั่งและพื้นที่ใกล้เคียง

- การเก็บผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวควรให้องค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการการท่องเที่ยว และชาวบ้านร่วมหาแนวทางในการจัดเก็บค่าเข้าชมจากนักท่องเที่ยวหรือบริษัทนำเที่ยว
- การจัดสรรงบประมาณรายจ่าย คณะกรรมการการท่องเที่ยวควรจัดหาสมาชิกหรือจ้างบุคลากรเพื่อเข้ามาดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว เช่น ฝ่ายมัคคุเทศก์นำเที่ยว ฝ่ายบริการและดูแลสินค้า และฝ่ายจัดการอาหารและเครื่องดื่ม
- การรักษากฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยว ควรใช้กฎระเบียบของหมู่บ้านและต้องมีกฎระเบียบการท่องเที่ยวอีกชุดหนึ่ง โดยให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวเป็นผู้ออกกฎ โดยมีสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ริมและองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นที่ปรึกษา
- การบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว เป็นหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ริม คณะกรรมการการท่องเที่ยว กลุ่มผู้ทำสวน ไปงแยงและชาวบ้านทุกคนที่ต้องร่วมมือและช่วยกันดูแล
- การรักษาความปลอดภัย อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำตำบลและอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน

5.2 อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้มีข้อสังเกตที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้หลายประการ โดยได้นำหลักการและแนวคิดต่างๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามา เพื่อยืนยันสนับสนุนให้การวิจัยนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยได้อภิปรายถึงงานวิจัยนี้ ดังต่อไปนี้

ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำได้จัดตั้งขึ้นเนื่องมาจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัด “โครงการท่องเที่ยวเกษตร ปีท่องเที่ยวไทย 2541-2542 ” ขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นชนบทให้เกิดประโยชน์ และเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาแรงงานที่ว่างงานจากการเลิกจ้างของสถานประกอบการในเมือง ที่เดินทางกลับสู่ชนบทในช่วงที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในชนบท นอกจากนี้ยังดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างประเทศให้เดินทางมาเที่ยวประเทศไทยมากขึ้น ทั้งกระตุ้นการขยายตัวของการท่องเที่ยวภายในประเทศ สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดโครงการปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2541-2542 ทั้งนี้โดยมุ่งส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรที่ศักยภาพและมีความพร้อมของสถานที่ โดยยึดกิจกรรมที่เกษตรกรในพื้นที่ได้ทำอยู่แล้วเป็นหลัก

บ้านม่วงคำเป็นแหล่งหนึ่งที่ทางสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ริมเห็นว่ามีความเหมาะสมในทุกด้านจึงเสนอให้ตั้งศูนย์กลางการท่องเที่ยวเกษตรขึ้น เรียกว่า “ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ” นับว่าเป็นการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรระดับบับสู่ระดับล่างโดยที่ประชาชนเป็นเจ้าของพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการคิดและนำเสนอโครงการแต่อย่างใด เป็นผลทำให้โครงการท่องเที่ยวเกษตรเกิดปัญหาในหลายๆ ด้าน ดังที่ ม.ร.ว.อ.คิน ทรัพย์วัฒน์ (2527) กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่กระทำทุกอย่าง ไม่ใช่เป็นการกำหนดจากภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากแต่ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดขึ้นมาเอง บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์ (2535) ยังได้กล่าวไว้เช่นกันว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมนั้นต้องมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การริเริ่มตัดสินใจการดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานความร่วมมือ 3)การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุหรือทางด้านจิตใจ คือ ผลประโยชน์ทางสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งหมดนี้เป็นหลักการและวิธีการที่หน่วยงานที่รับผิดชอบและคณะกรรมการดำเนินงานต้องให้ความสำคัญและควรยึดและนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร จะส่งผลให้ปัญหาที่เกิดขึ้นลดน้อยลงและได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำนั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จมากนักเนื่องจากเจ้าหน้าที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยังไม่เข้าใจถึงขบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว และระบบการท่องเที่ยวว่าควรดำเนินการอย่างไร ดังที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2540) กล่าวว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development Planning) หมายถึงการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและสุนทรียภาพ พร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและขบวนการทางระบบนิเวศวิทยาไว้ เป็นการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนเจ้าของท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ปกป้องรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่ด้วย

นอกจากหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวข้างต้นแล้วระบบการท่องเที่ยวยังมีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำให้ง่ายขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้วเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและกลุ่มเกษตรกรที่เข้าไปดำเนินงานยังไม่เข้าใจถึงหลักการดังกล่าว แต่กลับมองเพียงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพียงด้านเดียว จึงทำให้ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำไม่สามารถเปิดดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับโครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (2541) ที่เสนอไว้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวต้องกระทำอย่างมีเป้าหมาย ให้สอดคล้องกับหลักการทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม และต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้น การจัดการการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จหรือไม่ แหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำยังไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมก็เนื่องมาจากความไม่พร้อมในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะปัญหาอุปสรรคด้านงบประมาณ และบุคลากรซึ่งทางคณะกรรมการดำเนินงานก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวรวมถึงยังขาดแนวทางและแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน

ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำยังไม่มีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ซึ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่วางไว้ เพราะผู้ที่มีส่วนบริหารจัดการยังขาดความเข้าใจถึงระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ระบบ คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว อันประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากรซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชน และท้องถิ่น 2) การบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การบริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ และ 3) การตลาดท่องเที่ยว

เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ปัจจุบันศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงกำลังขาดการจัดการท่องเที่ยว เพราะยังไม่ได้ดำเนินการให้ครบตามหลักการที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่จะทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นั้นประสบความสำเร็จ ในขณะที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงกำลังขาดการบริการแก่นักท่องเที่ยวและการตลาดการท่องเที่ยวอยู่ คณะผู้ดำเนินงานบริหารจัดการศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงยังมุ่งเน้นเพียงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น แต่กลับไม่ได้ทำการบริการการท่องเที่ยวและการตลาดการท่องเที่ยวไปพร้อมกันด้วย

การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำที่เป็นอยู่ ชุมชนมีความต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวเกษตรสามารถเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ประชาชนยังมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้อยมาก มีเพียงคณะกรรมการกลุ่มผู้ทำสวน โป่งแยงที่ถูกแต่งตั้งให้เข้าไปเป็นกรรมการบริหารร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนของสำนักงานเกษตรอำเภอและองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง สำหรับการเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในหุ้นท่องเที่ยวเกษตรที่ได้ตั้งขึ้นนั้น ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น ประชาชนกลับได้มีส่วนถือหุ้นน้อยมาก ทำให้ไม่เป็นการกระจายรายได้ไปประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากบทบาทขององค์กรท้องถิ่นที่ควรจะต้องเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนและผลักดันให้การจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นให้ได้มากกว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมได้จากการท่องเที่ยวนั้น ตามที่โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันค้ำจุนราชานุภาพ (2541) ได้เสนอถึงหลักการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวว่าชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรม ความพร้อม และความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ ส่วนองค์กรต่างๆในพื้นที่ เช่น สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงานโครงการ และกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่นๆ และภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

เมื่อประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวก็สามารถดำเนินการได้โดยง่ายและเกิดความยั่งยืนตามที่พจนานุกรม (2540) กล่าวว่า จุดน่าสนใจของ

ชุมชนที่จะดึงความสนใจให้คนมาเยี่ยมชมคืออะไร และคนในชุมชนรู้จักสิ่งนั้นหรือยังหรือทำอะไรบ้างที่จะฟื้นฟูสืบทอดของดีของชุมชนซึ่งเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตน การหันกลับมาสนใจใคร่รู้ในเรื่องราวความเป็นมาของตน ประวัติศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการสืบทอดและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นจุดสำคัญที่หันกลับมามองตนเองก่อนเปิดตัวสู่ภายนอก “หากคนในท้องถิ่นรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง มีทรัพยากรที่สามารถสร้างการพึ่งพาตนเองทางการผลิต มีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ก็จะเป็นพื้นฐานที่ดีที่ทำให้การพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวสามารถทำได้อย่างยั่งยืนภายใต้ขอบเขตที่ควบคุมได้”

เมื่อเกิดการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่แล้วสิ่งที่ตามมาคือรายได้ที่มาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดสรรผลประโยชน์ให้กับชุมชนก็มีส่วนสำคัญเพื่อให้รายได้ที่เกิดขึ้นกระจายไปถึงประชาชนอย่างแท้จริงดังที่ พงนา สวนศรี (2540) กล่าวว่า การสร้างกระบวนการทำงานที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมและกำหนดทิศทาง กติกา ไม่ก่อผลกระทบต่อชุมชน รวมทั้งการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นและยังเกิดการควบคุมและตรวจสอบกันเองภายในและภายนอกกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นงานที่มีเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง หากระบบการจัดการไม่ดี ขาดความโปร่งใส และขาดความร่วมมือร่วมใจกันของชุมชน ก็จะเป็นอีกด้านหนึ่งที่จะทำให้ตายตัวเอง

แหล่งท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำหากได้รับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวตามหลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้ว น่าจะประสบผลสำเร็จอย่างมากเพราะทรัพยากรการท่องเที่ยวที่บ้านม่วงคำและหมู่บ้านไถ่ไถ่เพียงมีศักยภาพสูง โดยเฉพาะจุดเด่นด้านการประกอบอาชีพเกษตรและวัฒนธรรมชาวเขาที่มีอยู่แล้วที่บ้านม่วงคำ บ้านม่วงคอกกอกและบ้านโป่งแยงใน ทั้งสามหมู่บ้านนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้าไปเที่ยวชมอย่างต่อเนื่องในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว หากคณะกรรมการหมู่บ้านทั้งสามหมู่บ้านและคณะกรรมการท่องเที่ยวเกษตรได้จัดให้มีแผนการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในลักษณะการเชื่อมแหล่งท่องเที่ยวทั้งสามแหล่งเข้าด้วยกันแล้ว ส่งผลดีต่อการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นทั้ง 3 หมู่บ้านรวมถึงศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำด้วยก็ได้ ในขณะที่เดียวกันต้องมีแผนการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มมากขึ้น เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นด้วย โดยเฉพาะต้องให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปของสื่อต่าง ๆ ตลอดจนการอธิบายการตีความโดยมัคคุเทศก์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจและได้รับความเพลิดเพลินพร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยวด้วย หากนักท่องเที่ยวเกิดความตระหนัก ให้เห็นถึงคุณค่าหรือคุณประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

นักท่องเที่ยวก็จะมีคามระมัดระวังในการท่องเที่ยวไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือต่อวิถีชีวิตของชุมชนนั้นด้วย

ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำนับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านการเกษตรได้เป็นอย่างดีเพราะศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำมีพร้อมในด้านสถานที่ แลพสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถให้บริการกับนักท่องเที่ยวได้ แต่ขณะนี้ศูนย์ยังขาดการบริการภายในบางอย่างที่ยังไม่ได้ดำเนินการ หากจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ ดังเช่นสันติ ชูดิษฐา (2530) ให้หลักการไว้ว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องรู้และเข้าใจถึงหัวใจหรือตัวแทนของพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ในความคิดความรู้สึกของนักท่องเที่ยว สารูปของแหล่งท่องเที่ยวเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวนึกถึงและพอใจที่จะได้เดินทางมาสัมผัส มาชื่นชม การพัฒนาพื้นที่หากไม่คำนึงถึงสารูปของพื้นที่อาจทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นสูญเสียวางเดิมไป ซึ่งย่อมจะมีผลต่อความรู้สึกของนักท่องเที่ยวในแง่ลบ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงและไม่สามารถพบกับสิ่งที่เขาคาดหวังไว้ย่อมมีผลให้เขาตัดสินใจไม่มาเที่ยวในสถานที่นั้นอีก การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยได้นำมาซึ่งข้อสรุปหลายประการ และสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้การบริหารและจัดการการท่องเที่ยวบ้านม่วงคำเป็นไปได้โดยช้า อันเนื่องมาจากสาเหตุและปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่มากกระทบต่อการดำเนินการจัดการศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ แต่สิ่งที่ผู้เขียนอยากเสนอให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำได้พิจารณาและให้ความสำคัญในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ต้องมีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเกษตรแก่บุคลากรที่เข้ามาดำเนินงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่เข้าใจถึงระบบการท่องเที่ยวว่าประกอบด้วยระบบใดบ้าง และมีวิธีการปฏิบัติ อย่างไร หากบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยว ก็เป็นการอยากที่จะมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว

2) ต้องมีการวางแผนเพื่อจัดระบบการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวแบบครบวงจร ประกอบด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ให้นักท่องเที่ยวสนใจอยากเดินทางมาเที่ยว การจัดเตรียมสถานที่สำหรับศึกษาดูงานและเดินเที่ยวชมพื้นที่โดยรอบ และจัดกิจกรรมการเสด็จต่างๆตามความเหมาะสม การจัดจำหน่ายผลผลิตและของที่ระลึก โดยต้องวาง

แผนการเชื่อมแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงผนวกเข้าให้เป็นโปรแกรมเที่ยวเดียวกันให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดได้อย่างต่อเนื่อง

3) มีการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ในการศึกษาคุณภาพและการท่องเที่ยวตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่โดยจัดให้เป็นสัดส่วนตามขีดความสามารถของพื้นที่และชุมชนจะสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ แต่ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบัน

4) ต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงอาคาร สถานที่เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น โดยการจัดเตรียมบุคลากร สถานที่จอดรถ โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสุขา และแปลงสาธิตทางการเกษตรให้เพิ่มมากขึ้น

5) ต้องให้การสนับสนุนและพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรหรือสินค้าแปรรูปจากผลผลิตให้มีคุณภาพสูงขึ้นสามารถแข่งขันกับตลาดภายนอกได้ เสริมสร้างให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านม่วงคำเข้มแข็ง สามารถจำหน่ายผลผลิตและสินค้าแปรรูปให้มีคุณภาพสูงขึ้น

6) ต้องประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนในท้องถิ่นและองค์กรภายนอกอย่างต่อเนื่อง และลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแต่เร่งสร้างความสามัคคีกันภายในกลุ่มและหมู่บ้าน เพื่อเพิ่มการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตให้กลุ่มมีกำลังสามารถต่อรองทางด้านการตลาดได้เพื่อให้เกษตรกรมีผลกำไรเพิ่มขึ้น และ

7) ต้องให้ประชาชนทั้งในและนอกหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการถือหุ้นท่องเที่ยวเกษตร การวางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือการจัดการและบริหารศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในพื้นที่และองค์กรในท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในขณะนี้

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) ควรทำการศึกษาในเรื่องปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำไม่เกิดการพัฒนามตามแผนงานที่วางไว้ เพื่อหาข้อสรุปถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อจากการวิจัยในครั้งนี้ และเพื่อนำเสนอแนวทางแก้ไขต่อไป

2) ควรมีการศึกษาถึงขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำและพื้นที่ใกล้เคียง เช่นบ้าน โป่งแยงในและบ้านผานกกก